

**YETİŞTİRME YURDUNDAN ANNELİĞE GİDEN YOLCULUK;
KORUMA ALTINDA BÜYÜMÜŞ KADINLARIN ANNELİK DENEYİMLERİNİN
İNCELENMESİ ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA**

Dr. Nuran TUNCER*

Prof. Dr. Neslihan AVCI**

ÖZ

İlgili alanyazın incelendiğinde yaklaşık 65 yıldır kurum bakımı altındaki çocukların duygusal, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını belirlemek üzere araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Fakat çocuklar yasa gereği 18 yaşına geldiklerinde bu kurumdan ayrılmaktadırlar. Bu ayrılış sonrasında bu bireylerle yapılmış çok az çalışma bulunmaktadır. Bu doğrultuda; Yetiştirme yurdunda büyümüş kız çocuklarının, yurttan ayrıldıktan sonra aile ve annelik kavramlarını nasıl tanımladıkları, yurttaki yaşanmışlıklarının onları devam eden yaşantılarında nasıl etkilediğini kendi bakış açılarından ortaya koymak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Çalışmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Çalışmanın katılımcıları, yetiştirme yurdunda kalmış ve daha sonra oradan ayrılarak evlenmiş çocuk sahibi olmuş kadınlardan oluşmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Soru formu cevaplanmış olarak altı anneden geri dönmüştür. Araştırmanın örneklemini altı anne oluşturmuştur. Yarı yapılandırılmış soru formunun oluşturulması için öncelikle ilgili literatür incelenmiş, bu konuda çalışmakta olan uzmanlarla görüş alışverişinde bulunulmuştur. Ardından formun ilk taslağı olarak sorular oluşturulmuş ve bir kişi ile pilot bir görüşme yapılmıştır. Pilot görüşme sonunda soru formu yeniden düzenlenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan annelere kendi istekleri doğrultusunda kod adı verilmiştir. Araştırma da elde edilen bulgular üç ana tema etrafında organize edilmiştir. Bunlar; 1- Yurt anıları 2-- Anne olmak 3- Kurum bakımı altında büyümenin çocuk yetiştirmeye etkisi' olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda; katılımcı annelerin tamamının cevaplarında çocukluğuna dair hafızasındaki anıların hüznün, sevgi arayışı, yalnızlık, acı, şiddet ve istismar içerdiği görülmüştür. Katılımcı annelerin yurttan kaldığı süre boyunca öğretmenlerinin eğitimle ilgili kararlılığı ve onların anne-baba gibi olması dışında iyi bir anılarının olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, uluslararası alanda belirlenen çocuk koruma politikalarını ortaya koyarak yeni modeller geliştirmek, bu modeller üzerinden sürekli denetimler ve eğitimler yaparak güncel durumu takip etmek ve gerekli önlemleri zamanında almak hususunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yetiştirme yurdu, Çocukluk, Annelik, Sevgi

A JOURNEY FROM THE ORPHANAGE TO MOTHERHOOD

A QUALITATIVE STUDY ON THE EXPERIENCES OF THE WOMEN RAISED UNDER

PROTECTION

ABSTRACT

* Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Çocuk Bakımı Ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, nurantuncer72@gmail.com, ORCID NO: 0000 0002 8748 5084

** Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi, navister@gmail.com, ORCID NO: 0000 0001 7988 3923

When the literature was analyzed, it was seen that several studies had been carried out for approximately 65 years to determine the social and psychological needs of the children under protection. However, these individuals leave these institutions at the age of 18, as required by law. There are just a few studies about the following period after leaving these institutions, as required by law, were not found. Accordingly, this study aims to point out how the women raised in orphanages describe "family" and "motherhood" concepts after leaving the orphanage and starting their own families as well as how the experiences they got in the orphanage affect them in their future lives. It is a qualitative study. The participants of the study were chosen through the purposeful sampling method. They are the women who grew up in orphanages, then got married and now have children

At first, the related literature was examined, and expert opinions were gathered to create the semi-structured interview question form. Then, the questions were composed as the first draft of the form, and a pilot interview was done. In the wake of the pilot interview, the question form was rearranged. The data collected were analyzed through the content analysis method. The participant mothers were given code names upon their requests. Also the findings obtained were organized within the three main themes: 1. Orphanage memories, 2. Being a mother, 3. The effect of growing up under institutional care on child raising. As a result, it is seen in the answers of all the participant mothers that their childhood memories include sorrow, pursuit of the compassion, loneliness, grief, violence and abuse. Another remarkable point is that the participant mothers do not have any good memories concerning the period of stay in the orphanage except for the determination of their teachers about education and the affection they showed like a parent. In the study, additionally, various suggestions were made to the Social Service and Child Protection Institution such as developing new patterns according to the internationally determined child protection policies, examining the current case all the time and taking precautions necessary on time.

Keywords: Orphanage, Childhood, Motherhood, Compassion

GİRİŞ

Tüm insanlar sosyal bir ortam içinde yaşarlar. Bireyin bütün hayatı, çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum sağlama çabası bireyin doğumundan itibaren giderek artan bir gelişim gösterir. Bu gelişim sürecinin en büyük tanığı ise ailedir. Aile, çocuk üzerinde doğum öncesi dönemden başlayarak, yaşamı boyunca etkisini sürdüren bir kurumdur (Wright, Lamsal, Ksetree, vd., 2014; Vazisoğlu, 2008). Bu kurumun içinde çocukla en özel iletişimi kuran kişi anne olmaktadır. Annelik kavramının ne olduğuna dair çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Örneğin, Tucker (2005) anneliği bir ilişki olarak ele alır. Ona göre anneliği, yaşanan ilişki kavramı içinde açıklamak suretiyle anne çocuk ilişkisinde yaşanan insana ait duyguların tamamını kapsamış oluruz. İlişki kavramı, kadını sorumluluk ve görevlerinden kurtarıp, onu anne-çocuk ikilisi içinde tüm insani duyguların yaşandığı bir duruma getirir. Böylece, anneliği tanımlayan sevgi gösteren, koruyan ve şefkatli gibi kavramların yanı sıra bir ilişki sırasında yaşanabilecek olan kızgınlık, kırgınlık ve isteksizlik gibi kavramların da annelik tanımları içerisinde yer alabilmesi sağlanır.

Gebelik, doğum ve annelik; kadın ve ailelere özel olarak neşe getiren doğal bir süreçtir (Liamputtong, 2006; 2007; Hoang & Kilpatrick, 2009; Murray vd., 2010. Akt: Benza & Liamputtong; 2014). Çünkü annelik, çok karakteristik davranış şekillerinin sergilendiği fizyolojik bir durumdur (Eşel, 2010). Annelik, toplumsal rollerle, gelişimsel öğelerin, davranış ve tutumların birleşiminden oluşan çok yönlü bir kavramdır. Bu

yüzden de annelik pek çok rolü bir arada kucaklar (Arendell, 2000). Çocuk yetiştirme rolünü yerine getirmek için, anneler belirli bir zihinsel gelişime ulaşmalı ve annelik rolü için yeniden yapılanma sürecinden geçmelidir (Barnard & Martell, 1995; Stern, 1995). Bu yapılanmanın başlangıcını oluşturan durum ise uyumdur. Uyum, bireyin kendi içinde ve çevresinde meydana gelen değişikliklerin farkında olması ve bu değişikliklere karşı, kendi iç dünyası ile doyumlu bir denge sürdürebilmesi için kullandığı yöntemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Beydağ, 2007). Anneliğe uyum ise, kadının başa çıkma yeteneklerini algılama durumu ve annelik sorumluluk ve görevlerine uyumdur. Doğum sonrası uyum, kadının biyo-psikososyal durumunu, aile ve sosyal yaşamını önemli derece etkiler. Anneliğe uyum, kadının yaşamında karşılaştığı güçlüklerin üstesinde gelmeyi gerektirir. Kadının anneliğe uyumu hem bebek, hem de kadının ev içindeki fonksiyonlarını yerine getirebilmesini sağlar. Annenin yaşı, mesleği, sosyal statüsü, doğumun tipi, hastanede kalma süresi, anne ve bebeğin birlikte ya da ayrı hastanede kalması anneliğe uyumu etkilemektedir (Kiehl & White, 2003; Aber vd., 2013). Doğum sonu dönem, annenin hızlı fizyolojik ve psikolojik değişiklikleri yaşadığı, psikososyal dengelerin değiştiği ve bu durumlara uyumda anne ve ailenin yoğun stres yaşadığı bir dönemdir (Koç, 2005). Doğum sonu dönem anne ve bebek için oldukça önemli bir dönem olduğundan bu sistemin sağlıklı işleyebilmesinde ailenin önemli bir rolü vardır. Çünkü bireylerin sağlık gelişim göstermesinde aile yaşantısının katkısı çok büyüktür. Aslında ailenin kendisi doğal bir sistemdir ve sistemin her bir parçası bir diğer parçasını etkilemektedir (Bakış, 2013). Tüm bu farklı duygular aynı anda ve birden fazla yaşadığı için sadece anneyi değil aileyi de içine alacak şekilde değerlendirilmelidir.

İnsanın sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için sağlıklı bir aile yapısı içinde büyümesi olgusu genel olarak kabul gören bir anlayıştır. Sağlıklı bir aile ortamından mahrum kalan çocuğun duygusal, bedensel ve zihinsel gelişimi olumsuz etkilenmektedir (Yavuzer, 1996). Çünkü ailenin çocuk üzerindeki etkisi doğum öncesinden başlamakta ve tüm yaşamı boyunca devam etmektedir. Ancak her çocuk, gelişimini sağlıklı bir ailenin yanında geçirebilecek kadar şanslı olamamaktadır. Çocuklar; ana-babadan birisinin veya her ikisinin ölmesi, ruhsal sorunlar, savaş, doğal afet, yoksulluk, göçler, ana babanın ayrılması, yurt dışına gidilmesi, evlilik dışı ilişkilerin varlığı gibi çeşitli nedenler sonucu aile ortamından uzaklaşabilirler (Wright, Lamsal, Ksetree, vd., 2014). Parçalanan aile, çocuğun bakımı ile ilgili yasal sorumluluğu tam olarak yerine getirememekte ve çocuğun bakımında belirsizlikler ve yetersizlikler ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun bakımındaki belirsizliklerin ve yetersizliklerin varlığı, onu korunmaya muhtaç çocuk konumuna getirmektedir (Smith & Black, 1997). Bununla beraber, aileden uzak yaşayan çocukları, diğerlerine göre daha zorlu bir hayat beklemektedir (Karabulut ve Ulucan, 2011). Çünkü çocukluk dönemi çocuk açısından önemli gelişmelerin kaydedildiği zengin bir alanı temsil etmektedir.

İdeal koşullarda aile, çocuğun duygusal ve sosyal yaşamını etkilemede ve şekillendirmede önemli bir rol üstlenmiştir. Öte yandan ailenin yoksulluk içinde olması, aile içi sorunlar, anne babada bedensel, ruhsal ya da zihinsel yetersizlikler, annenin ya da babanın ölümü, ihmal ya da istismar gibi pek çok nedenle anne babalık görevleri yetersiz kalabilmekte ve çocuk korunmasız hale gelebilmektedir. Ebeveynlerin bu rolünü yerine getiremediği durumlarda, çocuklar devlet tarafından koruma altına alınarak "kurum bakımı", "koruyucu aile" "sevgi evleri" gibi farklı bakım modellerinde

büyütülmektedir (Şimşek, Erol, Öztop ve Özcan, 2008; 236). Ancak bu tür çözümlerin, çocuğun gelişimi açısından ne tür sonuçlar doğuracağına bilinmesi, gerekli önlemlerin alınması açısından oldukça önem taşır (Tümkiye, 2005).

Ülkemizde binlerce çocuk sağlıklı olmayan bir aile içinde ya da hiç ailesi olmadan gelişimlerini tamamlamak zorunda kalmaktadırlar. Bunların içindeki gruptan biri; yetiştirme yurtlarında kalan çocukların oluşturduğu gruptur (Şan 2008). Koruma altına alınan çocuklara yönelik geliştirilen bakım modelleri ülkeden ülkeye değişmektedir. O ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı bakım modelleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ülkemizde yaygın olan ilk bakım modellerinden biri çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu diye anılan kurum bakımlarıdır.

UNICEF verilerine göre yalnızca Avrupa Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde 700.000 çocuğun koruma altında olduğu ve sayının artmakta olduğu belirtilmektedir (Smith ve Black, 1997). Türkiye’de ise korunmaya muhtaç çocuk tanımına uyan 500.000 çocuğun olduğu bilinmektedir. Bu sayı içinde sokak çocukları da yer almaktadır.

Ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların bakım ve sorumluluğu SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna) verilmiştir. SHÇEK 13 - 18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukları uzun yıllar yetiştirme yurtlarında barındırmıştır. Ancak kurum bakımının pek çok sakıncasının ortaya çıkması ve maliyetli bir bakım yöntemi olması nedeniyle pek çok ülke gibi Türkiye de yaygın bir şekilde uygulanan kurum bakım hizmetlerinden vazgeçmeye başlamış alternatif model oluşturulmaya başlanmıştır (Yazıcı, 2012: 508). Çocuk evleri 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’nun 3. maddesinde “0-18 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri” olarak tanımlanmıştır. Bu evlerde 0-18 yaş grubu arasındaki 5-8 çocuğa bir ev ortamı yaratılarak o çocuklara korunma ve bakım sağlanarak, çocukların bedensel ve psikososyal gelişimleri ile eğitimlerinin tamamlanmasına çalışılmaktadır. Böylece korunma altına alınan çocukların bir meslek sahibi edilerek topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmeleri, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamaları, komşuluk ilişkilerini geliştirmeleri ve topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

İlk çocuk evi Ankara Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Çevre Eğitim Sağlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı ile işbirliği protokolü ile 2000 yılında Ankara ilinde açılmıştır. Uygulamanın başarılı olması sonucunda bu uygulama 2005 yılından itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır (Yıldırım, 2017: 104). 2015 yılsonu itibarıyla ülke genelinde 75 ilde 76 Çocuk Evi Koordinasyon Merkezi bulunmakta olup toplam 1057 çocuk evinde toplam 5366 çocuğa fiilen bakılmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2015).

Literatür incelendiğinde yaklaşık 65 yıldır kurum bakımı altındaki çocukların duygusal, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını belirlemek üzere araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Fakat çocuklar yasa gereği 18 yaşına geldiklerinde bu kurumdan ayrılmaktadırlar ve bu ayrılış sonrasında bu bireylerle yapılmış çeşitli araştırmalar olmakla birlikte onların annelik deneyimlerine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda araştırmacının amacı; kurum bakımında büyümüş kadınların aileye ve anneliğe bakışlarını ve kurum deneyimlerinin devam eden yaşantılarına etkilerine ilişkin görüşlerini resmetmektir.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir çalışmadır Belli bir amaç doğrultusunda bilgi zengini durumlar seçmede farklı yollar izlenebilir. Her bir stratejinin mantıksal açıklaması belli bir amaca hizmet etmektedir (Patton,2014: 230). Bu bakımdan araştırmada durum çalışması deseninde tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Durum çalışması, nasıl ve niçin sorularını temel alarak araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Durum çalışması olgunun bağlamından ayrılmasının zor olduğu durumlarda bu olguyu incelemek için kullanılabilir (Yin, 1998). İncelenen durum içerisinde olguyu etkileyen birçok unsur yer alır, durum çalışması ile bu unsurlar ve etkileşimleri resmedilir (Merriam, 2013). Araştırma kapsamında yetiştirme yurdunda büyümüş kadınların annelik deneyimleri araştırmacılar tarafından belirlenmiş sorular çerçevesinde irdelenmiştir.

Çalışma grubu

Çalışmanın katılımcılarını, yetiştirme yurdunda kalmış ve daha sonra oradan ayrılarak evlenmiş çocuk sahibi olmuş kadınlardan oluşmuştur. Çalışmada tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Tipik durum örnekleme, bir kültürü ve ya programı, çalışılan ortama yabancı insanlara tanıtmak için kullanılan bir örneklemedir ve kaynak kişilerin yardımıyla seçilmektedir. Burada amaç tüm katılımcıların deneyimleri konusunda genellemeler yapmak değil, bunlara yabancı olan kişilere bu durumlar hakkında neyin tipik olduğunu göstermektir. Örneklem sadece tasvir amaçlıdır, nihai değildir (Patton, 2014: 236). Araştırma duyurusu sosyal medya üzerinden yetiştirme yurdunda kalmış olanların kurduğu sosyal medya (facebook) sayfasından yapılmıştır. Araştırmaya katılmak istediğini mail yolu ile araştırmacıya belirten 11 anneye yarı yapılandırılmış görüşme soruları araştırmanın amacını içeren bir not ile birlikte yine mail yolu ile gönderilmiştir. Soru formu cevaplanmış olarak altı anneden geri dönmüştür. Araştırmanın örneklemini altı anne oluşturmuştur.

Çalışma Grubunun Özellikleri

Tablo 1: Katılımcıların Özellikleri

Değişkenler	Alt Kategoriler	Sayı
Yaş	Emel- 27	1
	Fatma- 40	1
	Sevdalinka- 34	1
	Mine- 42	1
	Ayşegül-33	1
	Sema-24	1
	Medeni Durum	Evlü (kaç yıldır)
Sevdalinka--18		
		Ayşegül-11
		Sema-14
	Boşanmış	Fatma-6

	(Kaç yıl evli Mine-7+4 kaldığı)	2
Çocuk Sayısı	1	2
	2	2
	3	2
Yetiştirme	6	1
Yurdunda	11	2
Kaldıkları Süre (yıl)	14	1
	17	1
	18	1

Tablo 1'de çalışmaya katılan annelerin demografik özellikleri yer almaktadır. Buna göre; Annelerin yaşı 24 ile 42 arasında bulunmaktadır. Annelerden 4'ü evli 2'si boşanmıştır. Ayrıca annelerden 1 tanesi 2 evlilik yapmış birinci evliliğin 7 yıl ikinci evliliğinin ise 4 yıl sürdüğünü ifade etmiştir. Katılımcı annelerin evlilik süreleri 4 ile 12 yıl arasında olup, üç anne ise 4 ile 6 yıllık evliliklerden sonra boşanmışlardır. Katılımcılardan hiçbiri boşanma sebebini belirtmemişlerdir. Katılımcılardan iki anne bir çocuk sahibi olduğunu belirtirken diğer dört anneden ikisi 2 diğeri ikisi de 3 çocuk sahibi olduğunu ifade etmişlerdir. Anneler 3 ay ile 20 yaş aralığında, 6 ile 18 yıl arasında yetiştirme yurdunda kalmışlardır. Buna göre en az kalan 6 yıl en çok kalan ise 18 yıl yetiştirme yurtlarında kalmıştır. Araştırmaya katılan annelerin tamamı bir kamu kurumunda 5 ile 22 yıl arasında memur olarak görev yapmaktadırlar.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formunda annelerin yaşı, öğrenim durumu, toplam çocuk sayısı, yetiştirme yurdunda kaldıkları süre ve yaş aralığı, yetiştirme yurdunda kalma sebebi, evli olup olmadıkları, evli değilse kaç yıl evli kaldıkları, çalışıp çalışmadıkları, çocuk sayısı, çocuğun/çocukların cinsiyeti ve kaçınıcı çocuk olduğu ile ilgili sorular yer almıştır.

Yarı yapılandırılmış soru formunun oluşturulması için öncelikle ilgili literatür incelenmiş, bu konuda çalışmakta olan uzmanlarla görüş alışverişinde bulunulmuştur. Ardından formun ilk taslağı olarak sorular oluşturulmuş ve bir kişi ile pilot bir görüşme yapılmıştır. Pilot görüşme sonunda soru formu yeniden düzenlenmiştir. Veriler araştırmanın amacı doğrultusunda annelerden yazılı olarak mail yolu ile toplanmıştır. Dokümandan

Araştırmada Yararlanılan Etik İlkeler

Verileri toplama aşamasında etik prensipler (Miles ve Huberman, 1994) çerçevesinde önlemler alınmıştır. Öncelikle katılımcılara araştırma konusuyla ilgili bilgi sahibi olmaları için sosyal medyadan açıklamalar yapılmıştır. Ardından araştırmacının mail adresine "çalışmaya katılmak istiyorum" yazan katılımın gönüllü olduğu ve araştırmanın herhangi bir yerinde özgürce katılımı sonlandırmayı seçebilecekleri konusunda açıklamalı bir yazı hazırlanmıştır. (Glesne, 2013). Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılar mail yoluyla gönderilen soru formlarını doldurup araştırmacının

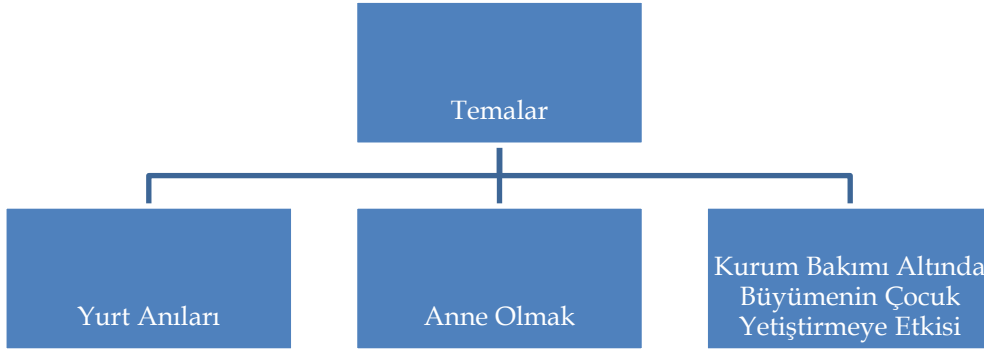
mail adresine geri yollamışlardır. Araştırmacı tarafından katılımcılara “Değerli katılımcılar, Çocuklarla ve çocuk yetiştirme konusunda çalışıyorum. Farklı ortamlardaki annelerin deneyimlerini merak ediyorum. Yetiştirme yurdunda kalmış ve daha sonra anne olmuş kadınların annelik deneyimlerinin nasıl olduğunu anlamak için bir araştırma yapıyorum. Bu konudaki görüşlerinizi benimle paylaşmanız çalışmama çok değerli katkılar sağlayacaktır.” Şeklinde açıklama yapıldıktan sonra; “Çalışmada kimlik bilgileriniz gizli tutulacak, yanıtlayacağınız soru formu araştırmacılar dışında her hangi bir kimseye gösterilmeyecektir. Ayrıca araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle raporuma yansıtmayacağım ve size birer takma isim vereceğim. İsterseniz kendi takma isminizi kendiniz belirleyebilirsiniz. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için size formda yer alan soruları mümkün olduğunca ayrıntılı cevaplamanızı rica ederim” diyerek açık uçlu sorulara geçilmiştir.

Verilerin analizi

Elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan annelere kendi istekleri doğrultusunda kod adı verilmiştir. Elde edilen tüm veriler araştırmacı ve bir uzman tarafından kategorilerin oluşturulması için incelendikten sonra akran incelemesi (peer review) (Creswell, 2014) ile analiz edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler birçok kez okunarak kodlanmış daha sonra bu kodlar kategoriler doğrultusunda değerlendirilmiş ve oluşturulan kategoriler temalar haline getirilerek gruplanmıştır. Araştırmanın güvenilirlik çalışması için araştırmacı ve bağımsız bir araştırmacı ile görüşme dökümleri ayrı ayrı incelenerek belirlenen kategoriler doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Her bir katılımcı için ayrı ayrı yapılan analizlerde çıkan sonuçlar Güvenirlik = Görüş Birliği/ Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı formülü (Miles & Huberman, 1994) kullanılarak hesaplanmıştır.

Yapılan güvenilirlik çalışmasının sonucunda araştırmanın genel güvenirliliği %96 olarak belirlenmiştir Ayrıca buna ek olarak iki değerlendirmecinin görüş ayrılığı olan noktalarda diğer araştırmacı kayıtları incelemiş, birlikte tartışılarak görüş birliği sağlanmıştır.

Güvenirlik formülü ile hesaplanan sonucun %70'in üzerinde olması durumunda değerlendiriciler arasında güvenilirlik sağlanmış olmaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Buna göre araştırmada elde edilen bulgular üç ana tema etrafında organize edilmiştir. Bunlar; 1-Yurt anıları 2-Anne olmak 3-Kurum bakımı altında büyümenin çocuk yetiştirmeye etkisi' olarak belirlenmiştir.

Şekil 1: Temalar

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular üç ana tema etrafında organize edilmiştir. Bunlar; 1- Yurt anıları 2- Anne olmak 3- Kurum bakımı altında büyümenin çocuk yetiştirmeye etkisi' olarak belirlenmiştir.

Tablo 2: (Tema 1) Yurt Anıları

Kategori	Kod	Sayı
Olumlu Anılar	Öğretmenlerin eğitimle ilgili kararlılığı	2
	Öğretmenlerin anne baba gibi olması	5
	Çocukluğun ve gençliğin en güzel yılları olması	3
	Yurt annesinin sabahları öperek uyandırması	1
Olumsuz Anılar	Cinsel istismar	3
	Gerçek aile olamama,	5
	Sürekli sevgi arayışının olması	4
	Yalnızlık ve dayak	3

Yurt anıları temasında olumlu anılar(4 kod) olumsuz anılar (4 kod) kategorileri yer almaktadır. Buna göre; katılımcı annelerin olumlu anıları içinde; öğretmenlerin eğitimle ilgili kararlılığı, öğretmenlerin anne baba gibi olması, çocukluğun ve gençliğin en güzel yılları olması ve yurt annesinin sabahları öperek uyandırması şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Olumsuz anıları ise, gerçek aile olamama, cinsel istismar, sürekli sevgi arayışının olması, yalnızlık ve dayak olarak tanımlamışlar ve olumsuzluk içeren bu anılarını çocuklarıyla paylaşmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Annelerden biri;

“İnsanın tek ihtiyacı olan şeyin sevgi olduğunu düşünüyordum ve her ne sebep ne olursa olsun birilerinin beni sevmesini bekliyordum ve sevecek kişi arıyordum. Çocuklarıma da dünyadaki en büyük ihtiyacın sevgi olduğu ve hayatta sevecek kalınacağını anlatıyorum”
(Fatma, 40)

diye görüşlerini ifade ederek hayattaki en önemli ihtiyacın sevgi olduğuna vurgu yapmıştır.

Katılımcılardan Sevdalinka (34) ise;

"Bundan sonra yapılacak hiçbir doğru, yanlışların yerini dolduramaz. Dolduramadı, hep eksik kaldı bir yanım ne kadar hayat dolu ve sorunsuz gibi görünsem de hayatımdaki eksikler sorun oldu bana ve ben bu eksikliğimle nasıl başa çıkmaya çalıştığımı anlatmak istedim kızlarıma"

diye betimleyerek hayatındaki eksikliklerle nasıl başa çıktığını çocukların anlatmak istediğini ifade etmeye çalışmıştır. Aynı katılımcı yurttaki tecrübelerini

"Ayrılıklarla başladı her şey, babam önce annemden, sonra bizden vazgeçti. Ben annemle hiç beraber olamadım. Kimseye küsmedim, kin tutmadım ama aklıma gelirdi işte "neden" derdim. Nedenlerime sebep üçüncü oluşumdu, abim ve ablamdan sonra doğuşumdu. Hepimizin kaderi olmuştu annesiz ve babasız büyümek."

cümleleriyle açıklamış ve anılarının hep bir hüzünden ibaret olduğuna vurgu yapmıştır.

Kötü anılara vurgu yapan ve hatırlamak istemeyen bu yüzden de çocuklarına anlatmayı seçmediğini ifade eden bir diğer katılımcı ise kendini;

"Hatırladıklarım çok kötü şeyler (dayak, hüznün, taciz) bende yaşattığı travma dolayısıyla çocuklarımla paylaşmak istemiyorum hiçbir anımı" (Mine, 42).

sözleriyle betimlemiştir.

Araştırmaya katılan annelerin hafızasında, yurttaki onlara annelik yapan bakım elemanlarıyla ilgili olumsuz anılar da yer almaktadır. Bunlar; cinsel istismar, gerçek aile olamama, sürekli sevgi arayışının olması, yalnızlık ve dayak şeklinde belirlenmiştir. Bu anıların içinde; anneliğin sıradan ve duygu paylaşımı olmayan bir birliktelik olması, daha çok mekanik işleri ifade etmesi, sevgisizlik içermesi ve hiç kimsenin anne-baba yerini tutmaması, şiddet ve dayak içermesi şeklinde ifade bulmuştur. Katılımcı annelerden biri olumlu ve olumsuz anılarını aynı satırlar içinde şöyle dile getirmiştir;

"Yurtta bize annelik yapanlardan çok sevdiğim yaşlı Ayşe anne vardı hep bizi öperek uyandırırdı bize anne sıcaklığı verirdi. Ama bir anne vardı bize işkence ederdi resmen, büyük ablalara bizi dövürürdü, tek sıraya geçirir cetvelle, topuklu terliği ile döverdi, ayaklarımızın üzerine basarak geçirdi. Hele bir bakıcı vardı bebeklerin ağzına tükürürdü, küçücük aylık yasına yeni girmiş bebekleri döverdi."(Sema, 24).

Katılımcılardan Mine (42);

"Kendi işlerini bize yaptırıp banyo esnasında özellikle sıcak su ile yıkayarak canımızı yakıyorlardı. İstediklerini yapmadığımızda dövüyorlardı, kendilerine masaj yaptırıyorlardı"

diyerek yurttaki kendisine annelik yapan bakım elemanlarıyla ilgili anılarının hep kötü anılar olduğuna vurgu yapmıştır.

Katılımcı annelerden Emel (27) ise;

"Annelik sadece dilimizdeydi özel bir anlamı yoktu yurttaki çalışan bütün bayanlara anne diyorduk. İçlerinde gerçekten merhametli olanı da var ama hepsi sonuçta mesleği o olduğu için bizimle ilgilendi"

diyerek anneliğin kendisi için sıradan bir kelime olduğuna vurgu yapmıştır. Sürekli sevgisizlik ve şiddete vurgu yapan katılımcı annelerin yurttaki bakım elemanlarıyla ilgili anılarının olumsuz olması düşündürücüdür. Katılımcı annelerden Sevdalinka (34) durumu şöyle ifade etmiştir;

“Annelik misyonuyla uzaktan yakından ilgileri yoktu. Evde de böyleseler çocuklarına vay onların haline. Çok cahildiler en çok temizlikle ilgilenirlerdi. Bizim de çok sık tozumuzu alırlardı.” diyerek şiddet gördüğünü biraz da mizah yoluyla metafor kullanarak ifade etmeye çalışmıştır”

aynı anne

“Annesiz bebek olmak, başka çocukların anneleri ile yaptığı işi sadece meslek olarak görmüş kişiler elinde büyümüş olmak”

diye betimlemiştir.

Ancak tüm bunlara kendince bir gerekçe bulan Sevdalinka (34) durumu şu cümlelerle açıklamayı tercih etmiştir;

“Şimdi kızmıyorum bizi büyüten annelere onlar bütün sevgilerini kendi evlerinde kendi çocuklarına bırakıyorlardı belki. Ancak onlara yetecek kadar sevgileri vardı belli ki”

katılımcı annelerin yurttaki annelerle ilgili anlatmış oldukları anılarının biri dışında tamamı olumsuzdur. O hatıra da yurt annesinin sabahları öperek uyandırmasından ibarettir. Katılımcılar yalnızca yurttaki öğretmenlerin kararlı oluşlarıyla ilgili olumlu anılara sahiptirler. O anılarından söz eden Sevdalinka (34) yurt öğretmenlerinin kararlılığını şu cümlelerle betimlemiştir.

“Yurtlarda çalışkan okulunda başarılı olmuş çocukları tatile götürürlerdi, Tüm yıl yurttaki öğretmenler, o kadar çok çabalamışlardı ki, yedi, sekiz zayıfı olanlarla, biz hep üzülürdük öğretmenlerin çabalarına, çabalarının karşılıksız kalmasına... Alırlardı karşılarna, öğretmenden çok baba gibi, endişe ile hayal kırıklığı ile birleşmiş ses tonları ile; “Bak yavrum, bu kadar zayıf getiren bir insanın dersi hiç dinlemiyor olması gerekir” “Neyin var nedir sorun, her ne ise benimle paylaşır mısın? Biz sizin öğretmeninizden çok babanızız. Her biriniz, kurumdaki vaktinizi öyle güzel değerlendirmelisiniz ki, yurttan çıktığınızda bir daha kimseye ihtiyacınız olmasın. Hayalini kurduğunuz hayatları kazanabilmeniz için, okulunuzda başarılı olmanız şart, size destek olacak bir yakınınızda yok neye güveniyorsunuz” diyerek de çalışmazsa başına neler gelebileceği ile ilgili örnekler vererek çalışınlar diye her sözleri ile bizleri kamçılıyorlardı”

Öğretmenlerin kararlı oluşlarına değinen bir başka anne Emel (27) bu durumu şu sözlerle betimlemiştir;

“Öğretmenlerimizin bizim eğitim ve öğretim hayatımızdaki karalı ve tavizsiz tutumu ve anne baba gibi olmaya çalışmaları hep dikkatimi çekmiştir. Bu yüzden de kızımın kaliteli eğitim alma konusunda yurt öğretmenlerimin kararlılığını örnek alıyorum”

Öğretmenlerin kararlı oluşlarının onlar üzerindeki güçlü etkisinden söz eden Sevdalinka (34) 18 yıl kaldığı yetiştirme yurdundaki anılarından bahsederken öğretmenlerle olan düşüncesini özel bir anısıyla şöyle ifade etmiştir;

“Öğrenciler ve öğretmenler arasında buzlar vardı. Ne zaman bir öğretmen gelse ve öğrenciler onu çok sevse diğer hocalar tarafından dışlanıyorlardı. Bazı öğretmenler bu durumla mücadele edebiliyordu bazıları ise hemen ayrılıyorlardı. Meral öğretmen

mücadeleci bir öğretmendi, benim için çok uğraştı benim utangaçlığımı aşmak adına, beni sınıfta herkesin önünde konuşurmak adına yapmadığı kalmazdı" (Sevdalinka, 34).

Her iki katılımcı anne de öğretmenlerin kararlı tutumunun yaşamlarında ki etkisine değinmişlerdir.

Tablo 3: (Tema 2) Anne Olmak

Kategori	Alt Kategori	Kod	Sayı	
İyi Anne Özellikleri	Örnek Aldıkları Anne Modeli	-Kendisi	2	
		-Yurt doktoru ve yurt ablaları	2	
		-Şefkat ve merhamet gösteren herkes	2	
İyi Anne Tanımlamaları	İyi Anne Tanımlamaları	-Evlatlarından vazgeçmeyen	5	
		-Her şeyi bilen öğreten bir anne	5	
		-Kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler yetiştirebilen	5	
Keyifli Yönleri	/Manevi Haz	En büyük mucize	4	
		-İlk deneyimlerine tanıklık etmenin eğlenceli tarafı	2	
		-Farklı bir sevgi	2	
		-Sevmek sevilme ve çocukların başarısıyla gururlanmak	2	
		- Koşulsuz sevgi	3	
		-En keyifli meslek,	4	
		-Yaralarını saran destek	1	
		Yeterli Olma	- Büyüme göstergesi,	2
		- Sorumluluk sahibi olmanın göstergesi	2	
		Zorlukları	Maddi	Çocuklarına en iyiyi sunamamak
Manevi	-Zaman sorunundan dolayı yeterince ilgilenememe		2	
	-Çocuklara yetememek		2	
Sorumluluklar	Fiziksel	Sağlıklı beslenmelerini sağlamak	5	
		-Fiziksel olarak hayata hazırlamak	4	
		-Ömür boyu korumak ve iyi eğitim almalarını sağlamak	5	
	Psikolojik	Merhametli biri olmasını sağlamak	5	
		-İnsan olduğunu anlamasını sağlamak	2	
		-Mutlu insanlar yetiştirmek	3	
		-Yalnız olmamalarını sağlamak	1	
-Anelik sorumluluğunu almak				

-Saygılı ve vicdanlı olmalarını sağlamak	2
-Manevi duyguları güçlü insan yetiştirmek	1
-Ruhsal olarak hayata hazırlamak	2
-Olumlu kişiler olarak büyümelerini sağlamak	2
Ahlaki değerleri almasını sağlamak	5
	4

Araştırmaya katılan anneler; öncelikle kendilerini, daha sonra sırayla yurt doktorunu, yurt ablalarını, şefkat ve merhamet gösteren herkesi anne olarak kendilerine örnek aldıklarını ifade ederken, evlatlarından vazgeçmeyen, her şeyi bilen öğreten bir anne, sevgi dolu/manevi yönü güçlü kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler yetiştirmeyi de iyi anne özellikleri olarak belirtmişleridir. Bu konuda katılımcı bir anne;

“Yaşadıklarımın dolay annemin ve yurttaki bayanların davranışları nedeniyle hiç kimseyi örnek almıyorum. Örneğim kendim” (Mine, 42)

diye ifade ederek olumsuz yurt hayatına gönderme yapmıştır.

Katılımcı annelerden Ayşegül (33) ise;

“Çocuğuna şefkat ve merhamet gösteren herkese imrenmişimdir, öyle pek annem bu ya da şu olsaydı demedim Rabbim benim annemi bana layık görmüşse boynum kıldan incedir ve anneme hep kızardım bize neden sevgi göstermedin diye. Meğer oda görmemiş ki neyi göstereyim, ama ben kendimi öyle görmek istemedim hep çocuklarım olmadan önce sevgimle bıktıracağım derdim ve bazen oğluşlarım yeter artık anne fazlası zarar diyor”

diye betimleyerek yaşadıklarından dolayı suçlama yapmak yerine kadercı bir bakış açısı sergilemiş ve annesinden sevgi görememesini suçlamak yerine;

“o da sevgi görmedi” diyerek anlamayı seçtiğini ifade etmiştir.

Katılımcı annelerden Sevdalinka (34);

“Ben güldükçe güçlendim yendim birçok haksızlığı, kimseye güvenemeyeceğimi anladığımda kendime güvenmeye başladım, kabul ettim tekliğimi, yön gösterecek fazlaca kimse olmayınca nadir insanları örnek aldım. Nerde nasıl bir durumda olursan ol kendine acıma, acımalarına izin verme diyen yurt öğretmenimden sonra gülmeye başladım”

sözleriyle ifade ederek hayatında örnek alınacak nadir insanlar olduğuna vurgu yapmış ve bir başına oluşunu nasıl kabullendiğini açıklamaya çalışmıştır.

İyi anne özelliklerine vurgu yapan Emel,

“Yaşayacağı hayata karşı anne babası olmasa bile hazırlıklı ve zorlukları göğüsleyen birey yetiştiren gerçek bir annedir”

derken, Sevdalinka;

"İyi bir anne her durumda sorumluluk almalıdır asla evlatlarından vazgeçmemelidir. Hiçbir bahane onları kendisinden mahrum etmesinden daha önemli olmamalıdır"

diye betimleyerek *anneliği* sorumlulukla ilişkilendirmiştir.

Katılımcı annelerden Fatma ise;

"Gerçekten tam bilmiyorum ama şartlara göre değişir Afrika'da bir lokma yemek veren anne, belki. Okyanus ülkelerinde iyi yüzmeyi öğreten anne benim gibi yurttan büyüyen biri için de sevgi ağırlıklı anne ama hala tam bilmiyorum hayat bana her gün yeni şeyler öğretiyor"

dıye ifade ederek *anneliği* sürekli dinamik ve değişken bir görev olarak algıladığını ifade etmiştir. *Anneliği* her şartta ve her ortamda değişen ihtiyacı karşılayabilecek potansiyele sahip olması gereken bir kurum gibi tanımlamıştır. Katılımcı annelerin en genci olan 24 yaşında ki Sema'da iyi anne için şu ifadeleri kullanmıştır:

"Sabırlı, çocuğuna sevgiyle yaklaşmalı doğruyu yanlış anlatarak yaşatmalı ne yaparsa sonucu ne olur her zaman bunu açıklamak lazım ki doğru mu yanlış mı kendi karar verebilsin. Sen yapamazsın dememeli yapabilirsin diye cesaretlendirmeli. Baba ve anne rolünü iyi tanıtmalı. Anne baba uyum içinde hareket etmeli baba kızarken anne müdahale etmemeli aynı şekilde baba da eğer yapılan bir yanlış varsa çocuktan ayrı konuşmalı, çocuktan gerekirse özür dilemeli. Yapmak isteği şeylere olanak vermeli ama yapamayacak durumu varsa bunu en iyi şekilde nedenleriyle tatmin edici açıklamada bulunmalı. Çocuğuna kaliteli vakit ayırmalı gerektiğinde onu yaş seviyesine inmeli gerektiğinde yol gösterici olmalıdır"

Annelerin tamamı kendi anneliklerinden övgüyle söz etmiş ve annelik sorumluluğunu yücelten ifadelere yer vermişlerdir.

Katılımcılar anne olmanın öncelikle keyifli yönlerine, zorluklarına ve sorumluluklarına değinmişlerdir. *Anneliğin* keyifli yönleri için manevi hazza ve yeterli olmaya vurgu yaparak anlatmayı tercih ederken zor yönleri için hem maddi zorluklara hem de manevi zorluklardan bahsetmişlerdir. Bunlardan keyifli yönlerini, en büyük mucize, , ilk deneyimlerine tanıklık etmenin eğlenceli tarafı, farklı bir sevgi, sevmek, sevmek, çocukların başarısıyla gururlanmak, koşulsuz sevgi, en keyifli meslek ve yaraları saran destek gibi cümlelerle ifade ederken, yeterli olma durumunu ise, sorumluluk sahibi olmanın göstergesi, büyüme göstergesi, gibi cümlelerle ifade etmeye çalışmışlardır. Çocuğa karşı hissedilen sorumlulukları ise fizyolojik açıdan ve psikolojik (manevi) açıdan desteklemek olarak ele almışlardır. Katılımcılar verdikleri cevaplarla *anneliğe* derin ve önemli anlamlar yüklemişlerdir. Katılımcı annelerden biri olan Sevdalinka (34);

*"Anne olmanın en keyifli yanı seni koşulsuz seven iki meleğin olması. Sev ki daha çok sevsinler değer ver ki çok değer versinler. Onları kaybetmekten kork ki onlarda sensizlikten korksunlar... Anne olmak kadının en keyifli mesleğidir."*diye betimleyerek anne olmanın güzelliğine vurgu yapmıştır. Yine aynı şekilde Emel (27); *"Dünyanın en güzel duygusu her şeyin üstünde bir sevgi. Canım kızım doğduktan sonra tam anlamıyla yurt çocukluğundan çıktığımı büyüdüğümü bana ihtiyacı olan minik bir kalbin olduğunu anladım. Anne olmak kızımın gelişimini izlemek mutluluğunu paylaşmak işte hayat bu"* diyerek anne olduğundan dolayı mutlu olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Mine (42) ise; *"Dünyada yaşayabileceğim en güzel duygu, dezavantajlı hiçbir yanı olmadığını"*

düşünüyorum, bana yaşattığı değer ve sevgi geçmişimin yaralarını sarmamda bana en büyük destek”

diye betimleyerek anneliği kendi yaralı geçmişini tamir etme gücünü bulduğu bir teminat olarak görmekte ve olumsuz hiçbir yönünün olmadığını düşünmektedir.

Anneliğin zor yönlerini ise; zaman sorunu, yeterince ilgilenememe, çocuklara yetememek ve maddi zorluklar içinse çocuklarına en iyiyi sunamamak olarak sıralamışlardır. Sevdalinka (34);

“Anne olmanın zorluğu istediğin gibi anne olamamak yeterli zaman ayıramamak, onlara yetememek. Çocukların için her şeyin en iyisini isterken elindekilerle yetinmeye çalışmaktır. Ne kadar istese de insan zaman olarak da akıl olarak da yeterli görmüyor kendini. Hep eksik hep eksik hissediyor”

diye ifade etmiştir.

Katılımcı annelerden Mine (42);

“Manevi hiçbir zorluğu yok anne olmanın. Sadece çocuklar büyüdüğünde maddi olarak onlara yetebilmek zor olabiliyor. Onlara en iyi olanı sunamama kaygısı oluyor daha çok aslında”

diye betimleyerek ekonomik zorluklara vurgu yapmıştır. Katılımcılardan en genç anne olan 24 yaşında ki Sema ise;

“Bütün sorumluluk annede. Yemek, çamaşır, bulaşık, evin temizliği, çocuğun açlığı, banyosu, oyunu, uyutması bide işe gitmek. Ama en büyük sorumluluk eşinle birlikte hareket edebilmede. Çünkü eşimle birlikte hareket edersek ancak çocuğumuz şımarık olmaz nerede nasıl hareket etmesi gerektiğini bilir diye düşünüyorum. Oğlum olduğu için eşimi hep uyarıyorum hareketlerine konuşmalarına dikkat et çünkü seni örnek alacak”

diye betimleyerek anne-babaların birlikte hareket etmesinin çocuğun sağlıklı gelişmesinde etkili olduğunu düşündüğünü ifade etmeye çalışmıştır.

Katılımcı annelerin tamamı anneliğin hem keyifli hem de zor yanlarını kendi yaşamlarından örnekler vererek ifade etmişlerdir.

Katılımcı anneler çocuklarına karşı hissettikleri sorumluluğu, fiziksel ve psikolojik olarak ayrı ayrı tanımlamışlardır. Fiziksel olarak; sağlıklı beslenmelerini sağlamak, fiziksel olarak hayata hazırlamak, çocuğunu ömür boyu korumak ve iyi eğitim almasını sağlamak olarak ifade ederken psikolojik olarak; merhametli biri olmasını sağlamak, insan olduğunu anlamasını sağlamak, mutlu insanlar yetiştirmek, yalnız olmamalarını sağlamak, annelik sorumluluğunu almak, saygılı ve vicdanlı olmalarını sağlamak, manevi duyguları güçlü insan yetiştirmek, ruhsal olarak hayata hazırlamak, olumlu kişiler olarak büyümelerini sağlamak, ahlaki değerleri almasını sağlamak, olarak değerlendirmişlerdir. Katılımcı anneler çocuğa karşı hissedilen sorumluluğu, özellikle manevi değerlere vurgu yaparak açıklamayı tercih etmişlerdir. Katılımcı annelerden Fatma (40) bunu şöyle ifade etmiştir;

“Onları hem fiziken hem ruhen hayata hazırlamak. Toplum içinde bir duruş kazandırmak her türlü insani vazifeleri öğretmek. Değer yüklemek maneviyatlarını güçlü tutup sağlam bireyler olmasına yardımcı olmak. Ayrıca iyi beslemek daha sağlıklı olsunlar”

Emel (27) ise;

“Kızımın tüm hayatı boyunca onu görünmez bir kanat açıp korumak. İyi eğitim almasını desteklemek. İyi insan olsun vicdanlı yardım sever ve merhametli olması için yönlendirmek. Her şeyden öte insan olduğunu anlamasına yardımcı olmam”

diye ifade ederken, annelerden Ayşegül bu durumu;

“İyi eğitim almasını sağlamak. Ahlaki değerleri almasını sağlamak” diyerek bir anne olarak sorumlulukları eğitim ve ahlaki değerlerle ifade etmeyi seçmişlerdir. Sevdalinka (34) ise; *“En büyük isteğim kızlarımın saygılı, vicdanlı hassas bir insan olmaları. “Anne sen ne zaman yaşlanacaksın”, “sen yaşlandığında ben çocuk mu kalacağım”, “Kaç yaşındasın”, “ben büyüyünce sen kaç yaşında olacaksın” derken neden korktuklarını biliyordum aslında. Çocukken anneye olan ihtiyaçları büyüyünce de devam edecek sanıyorlar yalnız kalmaktan korkuyorlardı. Ne zaman büyüyecekler kendi ailelerini kuracaklar işte o zaman halen ihtiyaçları olsa da bunu göremeyecek belki uzaklaşacaklardı benden”*

diyerek betimlemiştir. Katılımcı annelerin cevaplarından aşırı bir sorumluluk bilincini taşıdıkları ve çocuklarını her şekilde iyi yetiştirme arzusu ile dolu oldukları görülmektedir.

Tablo 4 (Tema 3) Kurum Bakımı Altında Büyümenin Çocuk Yetiştirmeye Etkisi

Kategori	Kod	Sayı
Kendi Çocuklarına Karşı Hassasiyet	Sevmek ve sahip çıkmak	6
	Biraz daha korumacı olmak	6
	Sevgiyi esirgememek	6
	Daha çok sevgi göstermek	6
Çocuk Yetiştirme Konusunda Daha Fazla Çaba	Her zaman yanlarında olma	5
	Deneme yanılma yoluyla doğruyu bulma	5
	Sürekli mücadele vererek kendisi olma çabası	3
	Yardımlaşma ve paylaşmayı öğretme isteği	3
	Daha merhametli insan olarak yetişmelerini sağlama	3
Yaraları Onarma	Çocuklar sayesinde olumsuz izleri silme	6
	Hayata daha fazla bağlanma	6
	Yuvadaki çocukları ziyaret etme	2
Geniş Aile olamama	Küçük bir aileye sahip olmanın üzüntüsünü yaşama	1
	Erkek çocuklarında baba rolünün olmayışı	1

Katılımcı anneler, kurum bakımı altında büyümenin kendi çocuk yetiştirmelerine etkisi hakkında kendi çocuklarına karşı hassasiyet, daha iyi çocuk yetiştirme çabası, yaraları onarma ve geniş aile olamama üzerine vurgu yapmışlardır; Katılımcı annelerden Ayşegül (33);

“Kurumda kaldığım dönemde aynı zamanda okul öncesi okudum. Kızımı büyütürken pek kurumda yaşadıklarım etkisinde kalmıyorum ama yine de diğer annelere göre çok daha korumacıyım”

diyerek kendi anneliğini eleştirmiştir. Yine annelerden Sevdalinka (34);

“Hafızalarda kalanlar öfke olmazdı, anneye öfke duymayı bilmezdik minicikken, serbest resim çizeceksek, serbestçe gösterirdik kâğıtlara annemizi ne kadar özlediğimizi. Bakınca herkes anlamazdı yavrusuna sarılmış bir çocuk çizdiğimizi. Öyle ortada kalırdık ki, suçlayamazdık, kimin hakkıydı mutluluk, annemiz olamayanların mı, annesiz kalanların mı?.....Hikayelerimiz ayrı da olsa adlarımız aynıydı.. “yuva çocuğu”, “yurt çocuğu”, Neyin daha kıymetli olduğunu anlamamız biraz zaman aldı. Düşünmek zayıflık olacak diye düşünmedik düşündüren de olmayınca unutmak zor olmadı. 18 yaşında yetiştirme yurdundan ayrıldım”

diye betimleyerek yurttaki yıllarını ifade etmiştir.

Anneliği kutsal ve sevgi dolu bir sorumluluk merkezi olarak gören kadınların kendi çocukluklarına ilişkin bu kötü anıları çocuklarıyla paylaşmaktan kaçındığı ve onların yaşadığı bu derin hüznün kendi çocuklarına karşı daha da hassasiyetle bağlanmalarına ve çocuklarını aşırı koruma eğilimi içine girmelerine neden olmuştur katılımcı anne Sevdalinka (34) şu sözlere yer vermiştir;

“Dünyadaki ve yaşadığım yerdeki bütün kötülöklere rağmen anne olmak hiçbir şeylere değışilmez bir mutluluk verse de bu seferde gelecek korkutuyor, ya diyorum bebeklerimin gülecek çok fazla bir şeyi olmazsa... Allahım herkesi gülmekten eksik etme, beni güçlü yapan gülebilmeyi bütün zorluklara rağmen beni iyi bir insan yaptığına inandığım tek şey asla kindar olmamaktı... Herkes, bir anneden doğmadı mı neden bu kadar öfke? Neden bu kadar nefret? Neden yüze en güzel yakışan gülümsemeden uzak donuk ve anlamsız bakışlar”

katılımcı anne bu sözleriyle anne olmanın değışilmez güzelliğinin yanında hissettiği sorumluluk duygusunun onu korkuttuğunu da ifade etmeye çalışmıştır. Yetiştirme yurdunda büyümüş olmanın kendileri için hem unutulmaz bir geçmiş hem de tüm zorluklarının başlangıcı olarak gören anneler her fırsatta bunu dile getirmişlerdir. Katılımcı annelerden olan 24 yaşındaki Sema yetiştirme yurdunda büyümüş olmayı, toplum tarafından bir eksiklik, bir suç gibi görüldüğünü, orada kalan çocuklarla ilgilenmenin onlar için ne kadar kıymetli bir katkı olacağını şu cümlelerle betimlemiştir;

“Yetiştirme yurdunda büyüyen insanlara hep bir eksik gözüyle bakıyorlar. Ama bu bizim suçumuz değildir hayatın getirdiği şartlar bizi bu duruma getirmiştir. Çok zor günlerim geçti yuvada ama şükür geçti bu günlerdeyiz. Oradaki çocukları ziyaret edelim, hediyeler alalım gönüllü aile olalım, yaşlıları ziyaret edelim. Yuvadaki küçük çocukların başını okşayın, küçük bir şeker vermeniz bile yeter. Onların tek eksiği sevgidir. Onlara değer verdiğinizi gösterin; resim yapın, takılar yapın, duvar boyayın, oyunlar oynayın, etkinlikler yapın inanın onların psikolojisine bunlar çok katkıda bulunuyor. Onlara değer verdiğinizi daha iyi anlatıyor”

Geniş aile olamamaya da vurgu yapan katılımcı annelerden biri olan Sema (24) ilerde kurulacak ailede erkek çocuklarında baba rolünün olmayışının getireceklerini şu cümlelerle ifade etmiştir;

"Birde yurttaki yetişen erkek çocukları aile ortamı görmediyse ailelerinde çok sorumsuz oluyorlar. Evliliğe adapte olamıyorlar, hala serbest hareket etmek istiyorlar. Çünkü örnek alacakları kimse olmamıştır hayatında. O yüzden erkek çocuklarından baba rolü çok önemli diye düşünüyorum. Nasıl görürse oda ona göre bir aile kurar ileride"

Küçük bir aileye sahip olmanın üzüntüsüne vurgu yapan katılımcı annelerden biri olan Sema (24)

"Aile çevremiz pek olmadığından çocuğuma tanıtacak pek büyüğümüz yok. Babaanne, Anneanne, amcalar ve teyze den başka pek kimseyi tanıyamayacak çünkü benim ailem yok"

diyerek geniş bir aileye sahip olamadığının ifade etmeye çalışırken, konuşmasının sonunda aslında ailesinin olmadığını söylemiştir. Yetiştirme yurdunda büyümeyen pek çok insanın da geniş ailesi olmamasına karşın bu gibi ayrıntıları önemsemeyebilmektedir. Ancak geniş aileyi önemseyen bu bakış açısının kurum bakımı altında büyümenin etkisiyle oluştuğu söylenebilir.

Annelerin duyduğu gelecek kaygısı ise kendilerinin anne olarak yetersiz kalacağı ve maddi olarak yetememe korkusundan kaynaklanmaktadır. Kindar olmamayı ve intikam gütmemeyi iyi meziyetler olarak vurgulayan anneler bu özelliklerinden dolayı da kendilerini takdir etmektedirler. Çalışmaya katılan annelerin tamamı annelik için her ne kadar zaman zaman yetersiz kalma duyguları ile mücadele etseler de kesinlikle kendi anneliklerine güvendiklerini, kendilerinin maruz kaldığı olumsuz tutumları asla çocuklarına yansıtmak istemedikleri ve çocuklarına aşırı sevgi gösterdiklerini ve çocukları için gereken tüm sevgi, şefkat ve fedakârlığı göstermekten çekinmediklerini her fırsatta dile getirmişlerdir. Anneler çocuğa karşı bir annenin sorumluluğu içinde öncelikle şefkat, merhamet ve vicdan kavramlarını ön plana aldıklarını her fırsatta dile getirmeyi tercih etmişlerdir. Bu cevaplarda da katılımcı annelerin yetiştirme yurdunda kaldıkları süre boyunca onlara annelik yapan kişilerin kötü muamelelerinin etkili olduğu düşünülebilir.

TARTIŞMA

Katılımcı annelerin tamamının cevaplarında yurt yaşamları ve annelik deneyimlerine yansımalarıyla ilgili olumlu ve olumsuz pek çok görüş bulunmaktadır. Katılımcıların çocukluğuna dair anılarının sürekli sevgi arayışı, gerçek aile olamama ve istismar içerdiği görülmüştür. Katılımcı annelerin yurtda kaldığı süre boyunca öğretmenlerin eğitimle ilgili kararlılığı, öğretmenlerin anne-baba rolünde olması, çocukluğun ve gençliğin en güzel yılları olması ile yurt annesinin sabahları öperek uyandırması dışında iyi bir anılarının olmayışı, üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur.

Bakırcı (2014) yetiştirme yurdunda kalan çocukların eğitim problemlerini belirlemek üzere yaptığı çalışmasında, çocukların; okullarındaki öğretmen ve idarecilerle ilgili kayda değer problemler yaşamadıkları, hatta öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun okuldaki öğretmen ve yöneticilerle olan ilişkilerinin "demokratik ve arkadaşça" olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Çalışmada ayrıca yurtda kalan öğrencilerin çoğunun eğitim hayatlarıyla ilgili problemlerini, okullarındaki öğretmen ve idarecilerle çekinmeden paylaşabildikleri sonucu da vurgulanmıştır. Mevcut çalışmada da katılımcılar, çocukluğun ve gençliğin en güzel yılları olması sebebiyle, yurtda güzel zamanlar geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Çünkü bir kurumdaki yaşam, ortak bir aile yaşamına benzemeyebilir. Ancak bu, kurumsal yaşamın asla başarılı olmadığı anlamına gelmemelidir. (McKenzie, 2006; Stern, 2017).

Buna karşılık, konu ile ilgili uluslararası ve sınırlı sayıdaki ulusal kaynak incelendiğinde, kurum bakımının özellikle küçük yaş çocuklarında olumsuz etkilerine ilişkin görüşler de mevcuttur. Bu kaynaklara göre uzun yıllardır kurum bakımı altında

büyümüş çocukların ruhsal ve fiziksel sağlıklarına yönelik pek çok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Çalışmalar, kurum bakımında büyümüş çocukların aile yanında büyümüş çocuklara göre daha fazla depresyon, anksiyete, hiperaktivite gibi duygusal ve davranışsal sorunlar gösterdiğini ortaya koymaktadır (Wolff & Fesseha 1999, Roy vd., 2000, Yörükoğlu 2003, Ellis vd., 2004, Erdal, 2014; Şimşek 2004, The St. Petersburg-USA Orphanage Research Team 2005, Erol, Şimşek ve Üstüner, 2005).

Tümkiye (2005)'nin ailesinin yanında kalan ve yetiştirme yurdunda yaşayan 15-18 yaş arasındaki toplam 294 ergenin umutsuzluk düzeylerini karşılaştırmak üzere yaptığı araştırmada, yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin, ailesi yanında kalan ergenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ailesinin yanında kalan çocukların umutsuzluk düzeylerinin çok düşük olduğu; bu çocukların hayalleri olan, problemlerini arkadaşları ve ailesiyle paylaşabilen, intihar düşüncesi taşımayan, istismara uğramamış ve psikolojik bir sorunu bulunmayan ergenler olduğu görülürken, buna karşın yetiştirme yurdunda kalan çocukların umutsuzluk düzeyleri çok yüksek, hayalleri olmayan, problemlerini hiç kimseye paylaşmayan, intihar düşüncesi taşıyan, intihara teşebbüs etmiş, istismara uğramış, psikolojik sorunu olan ve gelecek beklentisi olmayan gençlerdir. Bu gençlerin çoğunluğunun da kız öğrenciler olduğu görülmüştür.

Şimşek ve ark. (2008) Kurum bakımında büyümüş 6-18 yaşları arasındaki çocukların davranış ve duygusal sorunlarını çoklu bilgi kaynaklarından elde ederek, ailesi yanında büyümüş çocuklarla karşılaştırmışlardır. Araştırmada kurum bakımı altında büyümüş olan çocukların dışa yönelim sorunlarının (kurallara karşı gelme ve saldırgan davranışlar) daha fazla olduğunu, bundan dolayı da kurumda çalışanların eğitimi ve ruh sağlığı hizmet ihtiyacının giderilmesine yönelik çalışmaların öncelikli olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada ayrıca çocuk refahı alanında, çocuklar için güvenli, onları koruyan kollayan bir çevre oluşturmak için, çocukların haklarını koruyucu, gelişimsel dönemlere duyarlı müdahale programlarının geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu araştırmanın bulguları, daha önce yapılan çalışmalara benzer şekilde çocukluktan itibaren uzun yıllarını kurum bakımı altında geçirmiş olan bireylerin duygusal ve davranışsal gelişiminin olumsuz yönde etkilenebileceğini dolaylı olarak düşündürmektedir (Vorra vd., 1998, Roy vd., 2000, Tümkiye. 2005; Ersoy ve Hurasan, 2017).

Katılımcı annelerde yurtda kaldıkları yıllar boyunca bakım elemanlarıyla ilgili de şiddet ve sevgisizliği ön plana çıkaran olumsuz anılar da yer almaktadır. Katılımcı anneler, çocukluk ve ilk gençliklerini yetiştirme yurdunda geçirmiş; 6 ile 18 yıl arasında bu yurtlarda kalmışlardır. Yaşamlarını belirleyen çocukluk ve ilk gençlik yıllarının onlara bakım veren kişilerle ilgili yaşantılarında olumsuz anılar çoğunlukta yer almaktadır. Araştırmaya katılan annelerin şiddet ve sevgisizliği ön plana çıkaran olumsuz anıları, alanyazında yer alan kurum bakımının olumsuz etkilerini, yetişkinlik yaşantılarına da taşımış olabileceklerini düşündürmektedir.

İdeal koşullarda olan bir aile, çocuğun duygusal ve sosyal yaşamı başta olmak üzere etkilemede ve şekillendirmede ciddi bir rol üstlenmiştir. Diğer taraftan ailenin bu rolünü yerine getiremediği durumlarda, "kurum bakımı" gibi çeşitli çözümler üretilmiştir. Ancak bu tür çözümlerin, çocuğun gelişimi açısından ne tür sonuçlar

doğuracağına bilinmesi, gerekli önlemlerin alınması açısından oldukça önem taşımaktadır (Tümekaya, 2005). Bu durumda kurum bakımı altında büyümüş olan kız çocuklarının kurumda onlara annelik yapan bakım elemanlarıyla ilgili iyi bir anılarının olmayışından dolayı yurt yaşantılarının katılımcıları olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu durumun Erol (2004) ve Aktaş (2004) tarafından yapılan çalışmalarda da sosyal hizmet kuruluşlarında iş yükü, profesyonel personel yetersizliği, çocuk ruh sağlığı konusunda eğitimlerin yetersiz olması ve meslek elemanlarının bürokratik işlerle uğraşmaktan mesleki fonksiyonları yerine getirememelerinden kaynaklanması söz konusu olabilir. Ayrıca Çetin ve Çavuşoğlu (2009) yetiştirme yurtlarında kalan adölesanların benlik saygılarını ve psikolojik belirtilerinin, aileleri ile yaşayan adölesanlara göre farklılığını belirlemek amacıyla 17-20 yaşlarında 140 ergenle yaptıkları çalışmada, yetiştirme yurdundaki adölesanların kurumun yetersizliklerinden olumsuz etkilendiğini ve etkili sosyal desteğe gereksinim duyduğunu bulmuştur. Çalışmada kurum bakımındaki adölesanların benlik saygılarının yükseltilmesi ve psikolojik sorunlarının azaltılması için kurumda düzenli izlenmeleri, sorunlarının çözümünde danışmanlık verilmesi ve kurum sonrası bağımsız yaşama hazırlanmaları önerilmiştir. Tüm bunlar kurum bakımının iyileştirilmesi ya da alternatif çözümler getirilmesinin gerekliliğini işaret etmektedir. Buna ilişkin ülke politikalarına bakıldığında ise koruyucu aile, evlat edinme gibi uygulamalarının yanı sıra çocukluk dönemi boyunca çocuğun ailesi yanında yetişmesinin onun gelişimi üzerinde yarattığı olumlu etkilerden dolayı çocuğun biyolojik ailesi yanında desteklenmesi anlayışı gündeme gelmiştir. Koruyucu aile yanında kalarak desteklenen çocukların sayısı gittikçe artmaktadır. Bakanlık, koruyucu aileleri ekonomik olarak destekleyerek çocuklar için bir aile ortamı sağlamayı hedeflemektedir. Kurum bakımının çocuğun gelişimine alanyazında belirtilen olumsuz etkileri düşünüldüğünde, koruyucu aile hizmetlerinin ön plana çıkarılarak teşvik edilmesi ulusal bir önceliğimiz olarak görülmelidir. Çünkü yapılan araştırmalar, kurum bakımının çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişiminde aksama ve geriliklere neden olduğunu ortaya koymaktadır (Aktaş, 2005). Bunun yanında Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, çocuğa yönelik hizmetler kapsamında yurtlara alternatif olarak az sayıda çocuğun daha iyi şartlarda barınması ve yetiştirilmesi için çocuk evleri uygulamasını başlatmıştır (Özateş ve Atauz, 2011).

Katılımcı annelerin yurt anneleriyle ilgili olumsuz anılarının ardından, kendilerine örnek olarak yurt annelerini almadıkları sonucu da bu çalışmanın şaşırtıcı olmayan bir diğer bulgusudur. Katılımcıların yurttan kaldıkları süre boyunca hatırladıkları olumsuz anıları, anne olarak kurum bakım elemanlarını örnek almadıklarına neden olarak gösterilebilir. Katılımcı annelerin anılarında, bakım elemanlarından şiddet gördüklerini ifade etmeleri de bu durumun başka bir göstergesi olabilir.

Çocuklukta ve yetişkinlikteki yakın ilişkileri anlamayı amaçlayan kuramlardan biri olan bağlanma kuramı, son yıllarda anne çocuk ilişkisini anlamaya çalışan araştırmalara yol gösterici olmaktadır. John Bowlby bağlanma kuramının merkezine anne çocuk bağına yerleştirmiş ve çocuğun fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı birey olarak yetişmesinde, anne çocuk ilişkisinin kalitesinin önemini vurgulamıştır (Weber, 2003; Drake vd., 2007).

Bebeklikte biçimlenen bağlanma stilleri, bireyin yaşamında sürekli önemli rol oynamaktadır. Bağlanma ile ilgili yapılan çalışmalar ilk başta bebeklik üzerine odaklanırken, daha sonra çocukluk ve yetişkinliği de kapsayarak, bağlanmanın tüm

yaşam sürecine yansıdığı görüşü kabul edilmiştir. Bowlby (1980) çocuğun bebeklikte ve erken çocuklukta bakıcıyla karşılıklı etkileşim deneyimleriyle, içsel çalışma modellerini yapılandırdığını, bağlanma organizasyonlarının yaşam boyu devamlılığının, yaşamın ilk yıllarında elde edilen bu zihinsel temsillerle sağlandığını savunur. İçsel çalışma modelleri, bebeğin bağlanma figürüyle tekrar eden aktiviteler yoluyla oluşturduğu bilişsel ve duyuşsal yapıları ifade eder. İçsel çalışma modelleri, duyguları, davranışları, ilişkiler hakkında dikkati, bilişi ve belleği yönetmektedir (Weinfeld, Ogawa & Sroufe, 1997; akt. Weber, 2003). Anne ve çocuk arasındaki ilişki ağında temellenen bağlanma stilleri, annenin çocuğa davranışı ve çocuğun anneye verdiği tepkiyi yansıtır. Dolayısıyla bağlanmada karşılıklı bir etkileşim söz konusu olduğundan katılımcılar yurttaki bakım elemanlarına annelik rolünü yüklememişlerdir. Buna göre yetiştirme yurtlarında büyümüş katılımcı annelerin, yurttaki bakım elemanlarıyla aralarında geliştirdikleri bağlanmanın niteliği sorgulanabilir.

Araştırmanın bir diğer sonucu da katılımcı annelerin iyi anne özelliklerine yükledikleri anlamlardır. Katılımcılar iyi anneyi; sevgi dolu/manevi yönü güçlü ve kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler olarak tanımlamışlardır. Sacks, (2017)' a göre, her kadının zihninde, temsili bir ideal anne modeli vardır. Bu anne her zaman neşeli ve mutludur ve daima çocuğunun ihtiyaçlarını ilk sıraya koymaktadır. Kendi ihtiyaçları, çocuğununkine kıyasla çok azdır. Hiçbir zaman pişman olacağı kararlar vermez. Birçok anne kendisini bu ideal anne ile kıyaslar. Yapılan bir çalışmada annelerin çocuklarının sağlıklarını yönetme ve koruma sorumluluklarının yüksek düzeyde farkında oldukları ve bunu yaparken "iyi annelik" normlarına uymaya özen gösterdikleri tespit edilmiştir (Lupton, 2011). Bu durum anneliğin sosyal psikolojik ve psikanalitik teorilere dayandırılarak ele alınmasını gündeme getirir. Bu yaklaşım daha çok annelik kimliği ve anne olarak kadının tecrübelerine odaklanır. Yaklaşımda annelik, kadının yetişkin gelişim dönemlerinin bir parçası olarak benimsenir. Bu yaklaşım, kadının tecrübelerini merkeze yerleştirir. Bir anne olarak kadının kendi hayatındaki gerçekler ile annelik modeli arasındaki farklılıkları kapatma yollarına, çoğunlukla da anneliğe geçiş ve ilk annelik dönemlerine yoğunlaşır. Anneliğin, kadının diğer kimlikleri ile nasıl kesiştiği, yapısal faktörleri ve bu yapının çocuk ile ilişkilerine ve diğer etkileşimlerine nasıl etki yaptığı konusunda çok az bilgi verir (Woollett & Phoenix, 1991). Sonuçta annelik, sıklıkla bütün kadınlar için gerekli olarak resmedilir ancak bazı yaklaşımlar daha çok kadının tecrübelerindeki çeşitliliğin (bireysel özellikler, yakın ilişkiler, yapısal faktörler, ev dışı çalışma hayatı, sosyal pozisyon) önemine işaret eder (Boulton, 1983; Gordon, 1990 akt. Woollett & Phoenix, 1991). Diğer bazı araştırmalarda da kadının anneliği tecrübe etmesi gerektiği üzerinde durulurken kadın kimliğinde annelik, tüm kadınlar için doyum sağlayan önemli bir basamak olarak görülür (Antonis, 1981). Çünkü bir kadının annelik kimliği üzerine kurulu olan annelik tarzı, kendi annesinden gördüğü yetiştirilme tarzından etkilenmektedir. Yani kişisel bir deneyim olarak gözükürken annelik sadece kadının durumsal olarak algıladığı, şekillendirdiği ve yaşadığı fiili bir hâl değildir. Aynı zamanda kendi annelerinin ve onların da annelerinin deneyimlerinin aktarılmasıyla oluşan/gelişen bir süreçtir (Mariotti, 2012). Bir kadın, çocuğunu kendi annesinden gördüğü gibi yetiştirse de yeni bir tarz benimsese de anne olmak, bir onarım sürecine fırsat tanır. Öyle ki, bir kadın anneliği sürecinde kendi çocukluğunu da gözden geçirir; iyi olan şeyleri tekrar ederken, kötü olan şeyleri ise geliştirmeye çalışır.

Katılımcılar kurum bakımı altında büyürken kendilerine annelik yapan bakım elemanlarıyla ilgili olumsuz anılar yaşadıklarını her fırsatta belirtmişlerdir. Maruz kaldıkları bu sevgisiz ortam onların hayata karşı herkesten daha güçlü olmaları gerektiğine olan bir inancı da beraberinde getirmiş olabilir. Bu yüzden de iyi anne tanımlamalarını, sevgi dolu olmak ve güçlü, kendi ayaklarının üzerinde durabilen bireyler yetiştirmek olarak ifade etmektedirler. Araştırmada ayrıca, anne olmanın keyifli yönleri içinde manevi haz ve yeterli olmak üzere iki avantajı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Anneler, yetiştirme yurdunda kaldıkları yılları, hüznü ve acı dolu yıllar olarak hatırlamalarına rağmen kendi anneliklerini kutsal değerler atfederek değerlendirmiş ve manevi hazza vurgu yapmışlardır. Eğer bir kadının geçmişte kendi annesiyle zor bir ilişkisi olduysa, kendi annesinin olmasını istediği anne olmaya çalışabilir (Mariotti, 2012). Bu yüzden iyi anne olmayı bazı anneler çocuğunu manevi yönden güçlendirmek olarak tanımlarken bazı anneler de kendi ayaklarının üstünde durabilen çocuklar yetiştirmek olarak tarif etmektedirler.

Araştırmada katılımcı annelerin çocuk bakımının zorluklarından olan zaman sorunu yaşadıkları ve ekonomik olarak en iyiyi sunamama endişesi taşıdıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Annenin çocuğun bakımı ve eğitimi gibi zorluklarla baş edebilmesi için ailenin diğer üyelerinin desteğine ihtiyaç duyması normaldir. Çünkü annelik tam zamanlı bir iştir. Anne olmak çoğu kadının hayatı adına olumlu bir duygu gibi görünse de annelik süreci bebeğin doğumuyla beraber başlayan yeni bir hayat yeni sorumluluklar, bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı bir çocuk yetiştirmenin stresini kadına sunmaktadır (Uzel, 2008). Bu yüzden anne olmanın getirdiği sorumluluklar tüm anneler için eşit şekilde olmasa bile çeşitli zorluklar içermektedir. Bu yüzden araştırmanın bulgusunun, alanyazını destekleyen türden bir bulgu olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise, katılımcı annelerin çocuklarına karşı duydukları fiziksel ve psikolojik sorumluluk hislerinin varlığıdır. Anneler öncelikli olarak çocuklarının sağlıklı beslenmelerini sağlayarak ömür boyu korumak ve iyi eğitim almaları için ellerinden geleni yapmak istediklerini vurgulamışlardır. Daha sonra da çocuğunun özellikle manevi duyguları güçlü ve ahlaki değerler almasını istediklerini ifade etmektedirler. Bunun yanında, merhametli biri olmasını, yalnız olmamalarını, ruhsal olarak hayata hazırlanmalarını, olumlu kişiler olarak büyümelerini sağlayarak, insan olduğunun bilincine varması gibi manevi değerlere vurgu yapmışlardır. Manevi değerler, toplum ya da sosyal bir grup tarafından önemli görülen idealler ve inançlardır. Bunlar genel olarak dürüstlük, çalışkanlık, yiğitlik, yardımseverlik, hoşgörü, sevgi, saygı, alçak gönüllülük (tevazu), namus, sadakat, dayanışma, ahlaklılık gibi bilinen geleneksel/toplumsal değerlerdir (Doğan, 2004:236). Katılımcı annelerin bu değerleri çocuklarına verebilmek adına sorumluluk hissetmesi normal kabul edilebilir. İster doğuştan olsun ister sonradan öğrenilmiş olsun annenin çocuğuna karşı hissettiği sorumluluk duygusu onun iyi değerler alarak yetişmesi ve topluma yararlı bireyler olmasını istemesi arzusundan kaynaklanabilir. Bu yüzden de anne olarak bu süreçte bir takım endişeler taşıması normal olarak kabul edilebilir. Çalışmaya katılan annelerin hissettikleri sorumluluk bilinci ve çeşitliliği de bu bağlamda normal sayılabilir.

Çalışmanın bir başka bulgusu da kurum bakımı altında büyümüş olmanın annelere kendi çocuklarına karşı daha fazla hassasiyet/çocuk yetiştirme konusunda daha fazla çaba ve yaraları onarmak için aşırı sevgi gösterisinde bulunma ile geniş aile

olamamanın üzüntüsünü hissettikleri gerçeğidir. Ayrıca yetiştirme yurdunda büyümüş olan bu kadınlar, oradaki olumsuz anılarını kendi çocuklarıyla paylaşmamakta ve kendi çocuklarına büyürken olumsuz bir anı bırakmamak için de aşırı titiz davranmaktadırlar. Bu bağlamda kurum bakımı altında yetişmiş olmanın olumsuz izleri araştırmaya katılan annelerin, kendi annelik deneyimlerini yaşarken hata yapmamak adına onların peşini bırakmamaktadır. Her ne kadar anneliğin genel geçer bir tanımını yapmak olanaksız olsa da, her kültüre, dönemine göre değişebilen ideal bir annelik modeli hâkimdir. Anne olsunlar veya olmasınlar, bilerek ya da bilmeyerek bütün kadınlar bu modelden etkilenirler. Onu olduğu gibi kabul edebilir, etrafında dolanabilir, müzakere edebilir ya da reddedebilirler ama bir şekilde kendilerini bu modele göre belirlerler (Badinter, 2011: 119).

Bu genel kabule rağmen, çocuk yetiştirme örüntülerinde farklılıkların nereden kaynaklandığına dair bazı görüşler bulunmaktadır. Bu farklılıkların çocuğun yaşamını garanti etmek için çevre tarafından empoze edilen farklı ihtiyaçlardan (LeVine, 1974; akt. Hoffman, 1986) çocuğun doğasına ait yetişkin inanışlarından (Super & Harkness 1981, akt. Hoffman, 1986) yetişkin rol beklentisinden ve toplumun uygun bulunduğu yetişkin formasyonundan (Rosenthal & Roer-Strier, 2001) kaynaklandığı ileri sürülmüştür.

Öcal ve Kemalkaya (2011) tarafından yetiştirme yurdunda kalmış yetişkinlerin devlet ve vatandaşlık algıları üzerine yaptıkları nitel araştırmalarında yetiştirme yurdu yaşantısı geçiren bireyler arasında yoğun bir duygusal açlık olduğu gözlemlenmiştir. Annelerin kurum bakımı altında yetişmiş olmaları, onların kurumda yaşadıkları duygusal açlık nedeniyle anneliklerinde daha fazla hassasiyet göstermelerini sağlamıştır. Yurtlarda kaldıkları dönemlerde onlara annelik yapan bakım elemanlarının onlara karşı davranışlarının ve kendilerinin de ifade ettiği sevgisiz tavırlarının çocuklarını normalden daha fazla korumacı bir tutumla ve aşırı sevgiyle yetiştirmelerine sebebiyet vermiş olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadınlar anne olduklarında kendi çocukluklarına doğru bir yolculuk yapmakta ve başlangıç olarak oradaki tecrübelerinden derleyerek yola çıkmaktadırlar. Yetiştirme yurdunda büyümüş çocuklar oradan çıkıp anne olduklarında ise bu tecrübelerin kötü anılarıyla karşılaşmakta ve kendi çocuklarına karşı hassasiyetleri ve sorumluluk bilinçleri doğal olarak daha fazla artmaktadır. Çocuklarını büyütürken bir yandan bu hassasiyeti taşıyıp diğer yandan da bu süreçte kendi çocukluklarının eski yaralarının sarılmasını beklemektedirler. Çünkü kendi yaralı çocukluklarıyla sürekli yüzleşmek zorunda olmak ve onlara annelik yapan kadınları da bir şekilde affetmek isteği, kendi çocuklarına bakış açılarını da etkilemektedir. Çalışmaya katılan annelerin yetiştirme yurdunda kaldıkları süre boyunca maruz kaldığı tutum ve davranışlar, onların annelik algılarını belirlemede etkili olmuştur. Bu durum, annelerin çocuklarına karşı fazla korumacı ve kendi çocukluklarının eksiliklerini onlara hissettirmeme kaygısı, korumacılık davranışlarında aşırıya kaçmalarına neden olmuştur.

Yetiştirme yurtlarında duygusal bir açlık söz konusudur. Orada kalan çocuklara annelik yapmak üzere görevlendirilen bakım elemanlarının daha titizlikle seçilerek birtakım eğitimlerden geçirilmeleri gerekmektedir. Ayrıca sistematik olarak bunların

denetlenmesi ve ihtiyaç halinde eğitimlerin sürekli ve sürdürülebilir olması konusunda çalışmalar yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Yurtta kalan çocukların yurt dışındaki yaşamla daha iç içe olacakları sosyal sorumluluk projelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de çocuk koruma sistemine yönelik merkezi plan ve politikaların geliştiricisi ve uygulayıcısı olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bir an önce Türkiye'deki çocuk koruma sistemini yeniden gözden geçirerek, var olan eksiklikleri gidermesi, yanlış uygulamaları ortadan kaldırması gerekmektedir. Ayrıca kurumun, her türlü riske karşı savunmasız olan çocuklar için hayata geçirilebilecek gerçekçi önlemler alması üzerinde durulmalıdır. Bu da aile-çocuk birlikteliği sağlanamadığı durumlarda, koruyucu aile, evlat edinme, akraba koruması, aile tipi hizmet modelleri gibi çocuğun aile ortamında büyümesini sağlayıcı hizmetlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü koruyucu aile sisteminde bakım veren kişi, genelde değişmez ve uzun süreli olduğundan çocuk ile bakım veren arasında sağlıklı ve güvene dayalı bir ilişki oluşmasını sağlamakta, bu da çocuğun ruh sağlığını desteklemektedir.

Toplum olarak hepimizin çocukların sesi olabilme ve onların haklarına sahip çıkma sorumluluğumuz vardır. Çocuklar doğduğu andan itibaren risklere karşı savunmasız ve açık olması nedeniyle korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Çocukların korunması, toplumların önemli konularından biridir. Toplumlar, kendi geleceğini çocuklar üzerinden şekillendirirler. Bu bağlamda güvenli yarınlar şekillendirilmek isteniyorsa, çocukların yüksek yararı doğrultusunda onların korunmasına yönelik devletin, uyguladığı politikaları sürekli gözden geçirmesi gerekmektedir. Ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, uluslararası alanda belirlenen çocuk koruma politikalarını ortaya koyarak yeni modeller geliştirmek, bu modeller üzerinden sürekli denetimler ve eğitimler yaparak güncel durumu takip etmek ve gerekli önlemleri zamanında almak zorundadır. Çünkü ülkemizde çocuk koruma sistemiyle ilgili çok yol alınması gerekliliği ortadadır. Çocuk koruma sisteminde sürekliliğin sağlanması, sorunlara erken dönemde müdahale edilmesi ve toplumsal bilinçlenme eğitimlerinin planlanması açısından bu gereklidir. Sağlıklı bir toplum oluşturabilmek için çocuğu fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim yönünden, bir bütün olarak ele alabilen ve onun sağlıklı bir birey olarak yetişmesini sağlayan ciddi ve uygulanabilir politikalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

ABER, C., Weiss, M., & Fawcett, J. (2013). "Contemporary Women's Adaptation to Motherhood: The First 3 to 6 Weeks Postpartum." *Nursing Science Quarterly*, 26(4), 344-351.

Aile, T. C., & Bakanlığı, S. P. (2015). Yılı İdare Faaliyet Raporu. *Ankara: TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*. (Erişim Tarihi: 04.04.2018).

AKTAŞ, A. M. (2004). "Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çalışan Personel. Koruma Altındaki Çocuklar." Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. *Sempozyum Sunuları*–23-25 Şubat, 159-193.

- ARENDELLI, T. (2000). "Conceiving and Investigating Motherhood: The Decade's Scholarship." *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1192-1207.
- ANTONİS, B. (1981). *Motherhood and Mothering*. The Cambridge Women's Studies Group,(Ed.), *Women in society*, 55-74.
- BADİNTER, E. (2011). "*Kadınlık mı Annelik mi?*" Çev. Ayşen Ekmekci, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BAKIRCI, Mustafa. (2014). "Yetiştirme Yurdunda Kalan Çocukların Eğitim Problemleri-Değerler Eğitimi ile İlişkili Bir Değerlendirme." *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(1).
- BAKIŞ, G. B. (2013). "*Aile Danışmanlığı*." Ankara: Pegem Yayıncılık.
- BARNARD K.E, Martell L.K. "*Status and Social Conditions of Parenting*." In: Bornstein MH, Editor. Handbook of Parenting. Vol. 3. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates; 1995. pp. 3–26.
- BEYDAĞ, Kerime, Derya. (2007). "Doğum Sonu Dönemde Anneliğe Uyum ve Hemşirenin Rolü." *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(6), 479-484.
- BENZA, S., & Liamputtong, P. (2014). "Pregnancy, Childbirth and Motherhood: a Meta-Synthesis of the Lived Experiences of Immigrant Women." *Midwifery*, 30(6), 575-584.
- BOWLBY, J. (1980). "*Attachment and Loss: Loss, Sadness and Depression*." (Vol. 3): New York: Basic Books.
- CRESWELL, J. (2014). "*Nitel Araştırma Yöntemleri*." (Çev Edt: Bütün, M. ve Demir, S. B). Ankara: Siyasal Kitap.
- ÇETİN, Hacer., ve Çavuşoğlu, Hicran. (2009). "Yetiştirme Yurdunda ve Aileleri İle Yaşayan Adölesanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtilerinin Karşılaştırılması." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2(4), 137-144.
- DRAKE, E. E., Humenick, S. S., Amankwaa, L., Yoyunger, J., & Roux, G. (2007). "Predictors of Maternal Responsiveness." *Journal of Nursing Scholarship*, 39(2), 119-125.
- DOĞAN, İsmail. (2004). "*Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar*." Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ELLİS B. H, Fisher P. A, Zaharie S (2004) "Predictors of Disruptive Behavior, Developmental Delays, Anxiety, and Affective Symptomatology Among Institutionally Reared Romanian Children." *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry*, 43(10):1283–1292.
- ERDAL, Leman. (2014). "Türkiye'de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli/Social Policy and Foster Family Care Model in Turkey." *Sosyoekonomi*, (2), 171.
- EROL Neşe. (2004) "*Yuvalar Sorunun mu Yoksa Çözümün mü Parçası?*" *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. *Sempozyum Sunuları* – 23–25 Şubat 2004 (Yayına hazırlayan Runa Uslu). Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı

ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları, Yayın no: IX. **Ankara Üniversitesi Basımevi**; 33–140.

EROL N, Şimşek Z, Üstüner S. (2005). "**Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma; Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemleri; Kurum Bakımı, Koruyucu Aile ve Evlat Edinme.**" Ankara: Ümit Matbaacılık.

ERSOY, Ali. Fuat., & Hurasan, Mustafa. (2017). "Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti Alan Çocukların Sosyal Etkinliklere Katılımlarına İlişkin Ailelerinin Değerlendirmeleri." **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)**, 3(2), 195-204.

EŞEL, Ertuğrul. (2010). Anneliğin Nörobiyolojisi. **Türk Psikiyatri Dergisi**, 21: 68-78.

GLESNE, C. (2013). "**Nitel Araştırmaya Giriş**" (Çeviri Editörleri: Ali Ersoy ve Pelin Yalçinoğlu). 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Hizmetler, S., & Çocuk, Ç. E. K. G. M. (2008). Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik. **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi**, (27015).

HOANG, H.T., Kilpatric, Q.L.S., 2009. "Having a Baby in the New Land: a Qualitative Exploration of the Experiences of Asian Migrants in Rural Tasmania, *Australia*." **Rural Remote Health** 9, 1–11.

HOFFMAN, Lois,W.(1986). "**The Value of Children to Parents and Childrearing Patterns, Growth and Progress in Cross-Cultural Psychology**", Kağıtçıbaşı, Ç. (Edit.) Selected Papers From The 8th.International Conference of The International Association for Cross-Cultural Psychology, 1986, Swets North America Inc. /Berwyn, 1987, 159-170.

KARABULUT, Ebru. Olcay., ve Ulucan, Hakkı. (2011). "Yetiştirme Yurdunda Kalan Öğrencilerin Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi." (Kırşehir ili örneği). **Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12(1), 227-238.

KİEHL, E. M., & White, M. A. (2003). "Maternal Adaptation During Childbearing in Norway, Sweden and The United States." **Scandinavian Journal of Caring Sciences**, 17(2), 96-103.

KOÇ, Gülten. (2005). "**Doğum Sonu Erken Dönemde Taburcu Edilen Anneler İçin Geliştirilen Evde Bakım Hizmet Modelinin Etkinliğinin İncelenmesi.**" Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

LİAMPUTTONG, P. (2006). "Motherhood and "Moral Career": Discourses of Good Motherhood Among Southeast Asian Immigrant Women in Australia." **Qualitative Sociology**, 29(1), 25-53.

LİAMPUTTONG, P. (2007). "**Researching the Vulnerable.**" *A Guide to Sensitive Research Methods*: Sage.

LUPTON, D. A. (2011). "The Best Thing for the Baby’: Mothers’ Concepts and Experiences Related to Promoting Their Infants" **Health and Development.Health, risk & society**, 13(7-8), 637-651.

- MACLEAN K (2003) "The Impact of Institutionalization on Child Development." *Development Psychopathol*, 15(4) 853–884.
- MAİROTTİ, P. (2012). "*The Maternal Lineage: Identification, Desire and Transgenerational Issues*:" Routledge.
- MERRİAM, S. B. (2013). "*Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber*." Trans. Ed. S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MİLES, M. B., & Huberman, A. M. (1994). "*Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*." Sage.
- ÖCAL, Adem., ve Kemerjaya, Güven. (2011). "Yetiştirme Yurdunda Kalmış Yetişkinlerin Devlet ve Vatandaşlık Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1). 63-82.
- ÖZATEŞ, Ö.,S.,ve Atauz, S. (2011), "Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri." *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Sayı 2, s.101-112. asosindex.com/journal-article-abstractid=14683,17.11.2013.
- PATTON, M. Q. (2014). "*Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*." Çev. M. Bütün ve SB Demir). Ankara: Pegem A Akademi.
- ROSENTHAL, M. K., & Roer-Strier, D. (2001). "Cultural Differences in Mothers' Developmental Goals and Ethnotheories." *International Journal of Psychology*, 36(1), 20-31.
- ROY P, Rutter M, Pickles A (2000) "Institutional Care: Risk From Family Background or Pattern of Rearing?" *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplins*. 41(2), 139-149.
- SACKS, A. (2017) Çev: Bayraktar, İ. <http://www.libidodergisi.com/bir-annenin-dogusu/> (Erişim tarihi: 27.06.2018).
- SMİTH C. & Black M. (1997). "European Conference on The Rights of Institutionalized Children." *Conference Report. Bucharest. UNICEF. Romania*, 6-7 May, 5-45.
- STERN, D. N. (1995). "*The Motherhood Constellation*." New York, 210-214.
- STERN, W. (2017). "*Psychology of Early Childhood: up to The Sixth Year of Age*." Routledge.
- ŞİMŞEK Z (2004) "Kurum Bakımı ve Çocuk Ruh Sağlığı: Kurum Bakımı Altındaki Çocukların Sorun davranışlarını Yordayan Faktörler." Sosyal Hizmet Sempozyumu 2004: Türkiye'de Sosyal Hizmet Uygulamaları, İhtiyaç ve Sorunlar. 4-6 Kasım 2004, *Alanya. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü, Bildiri Özetleri*, 49.
- ŞİMŞEK, Zeynep., Erol, N., Öztop, D., ve Özcan, Ö. (2008). "Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma." *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 235-246.

The St. Petersburg-USA "Orphanage Research Team (2005) Characteristics of Children, Caregivers, and Orphanages For Young Children in St. Petersburg." **Russian Federation. J Appl Dev Psychology**, 26: 477–506.

TUCKER, J. S. (2005). "The New Future of Motherhood" **The Mothers Movement Online**. www.mothersmovement.org.

TÜMKAYA, Songül. (2005). "Ailesi Yanında ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması." **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. Cilt 3, Sayı 4, S. 445-459.

UZEL, Gülay. (2008). "**Magazin Basınında Anne İmgesi ve Annelik Kelebek Magazin Eki Üzerine Bir İnceleme**." Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimle Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

VAİZOĞLU, Filiz. (2008). "**Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Davranışları İle Ebeveynlerinin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi**." Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

VORRIA, P., Rutter, M., Pickles, A., Wolkind, S., & Hobsbaum, A. (1998). "A Comparative Study of Greek Children in Long-Term Residential Group Care and in Two-Parent Families: I. Social, Emotional, and Behavioural Differences." **The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines**, 39(2), 225-236.

WEBER, D. A. (2003). "A Comparison of Individual Psychology and Attachment Theory." **Journal of Individual Psychology**, 59, (3), 246-262.

WOLFF P.H. Fesseha, G. (1999). "The orphans of Eritrea: A Five-year Follow-up Study." **The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines**, 40(8), 1231–1237.

WOOLLETT, A. & Phoenix, A. (1991). "Psychological Views of Mothering. Motherhood." **Meanings, Practices and Ideologies**, 28-46.

WRIGHT, A. C., Lamsal, D., Ksetree, M., Sharma, A., ve Jaffe, K. (2014). "From Maid to Mother: Transforming Facilities, Staff Training, and Caregiver Dignity in An Institutional Facility for Young Children in Nepal." **Infant Mental Health Journal**, 35(2), 132-143.

YAZICI, Ergün. (2012). "Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri." **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.18, s. 500-524.

YAVUZER, Haluk. (1996). "**Çocuk ve Suç**." (8. Baskı). Remzi Kitabevi: İstanbul.

YILDRIM, Şeyda. (2017). "2000'li Yıllarda Çocuklarda Koruma Sistemi İçinde Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü." **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 15(1), 87-110.

YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2013). "**Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**."(9. Genişletilmiş Baskı) Ankara: Seçkin Yayınevi.

YÖRÜKOĞLU, Atalay (2003). "Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları." **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 10(3): 148-150.

<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2899369dc318044059c3/2017.pdf>-eriřim
tarihi: s04.04.2018.